
сільськогосподарського землекористування на місцевому рівні необхідно зменшити частку орних земель за рахунок виведення з інтенсивного обороту деградованих земель та ` розширення площ під екологостабілізуючими угіддями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Канаш О.П. Грунтово-екологічні чинники раціонального використання земель України / О.П. Канаш // Проблеми земельної реформи в Україні. - К. : РВПС України, 1994. - 190 с.
2. Карплюк І.Р. Екологічні аспекти оптимізації землекористування / І.Р. Карплюк // Землеустрій і кадастр. - 2007. - 1994. - С. 4-6.
3. Класифікація сільськогосподарських земель як наукова передумова їх еколого- безпечного використання. - 2-ге вид. допов. / [Д.С. Добряк, О.П.Канаш, Д.І.Бабміндра, І.А. Розумний] - К. : Урожай, 2009. - 464 с.
4. Кривов В.І. Еколого-економічні аспекти оптимізації структури земельних угідь сучасних агроландшафтів та формування екологічної мережі в ринкових умовах / В.І. Кривов, Р.В. Тихенко // Управління земельними ресурсами в контексті стратегії сталого розвитку. - Львів : Укр. технології, 2005. - С. 37-44.

І.Р. Кузик

Науковий керівник – д.г.н.,проф. Л.П. Царик

ПРОСТОРОВИЙ АНАЛІЗ ЗЕЛЕНИХ ЗОН НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Комплексна зелена зона міста (КЗЗМ) – цесукупність озелених,вкритих рослинним покривом територій міста і приміської зони, які формують єдину систему взаємопов'язаних елементів ландшафту населеного пункту (містечка, групи міських населених місць) і прилеглого району, що забезпечує комплексне вирішення питань озеленення території, охорони природи й рекреації і спрямована на поліпшення праці, побуту та відпочинку громадян [5].

Зелені зони виступають природним каркасом населених пунктів і відіграють екологічну, естетичну, рекреаційну, соціальну, економічну та містобудівну роль. Оптимізація їхнього стану є умовою збалансованого розвитку урбанізованих територій [8]. Ступінь озеленення території виступає одним із індикаторів екологічної безпеки населеного пункту та

безпосередньо впливає якість життя його мешканців.

Просторовий аналіз стану зелених зон міст і містечок Тернопільської області засвідчив, що в більшості районних центрів та міст нашого регіону існує суттєвий дефіцит зелених насаджень. Жодних законодавчих затверджень КЗЗМ не проводилося, проект розроблений лише для м. Чорткова [10]. Лісистість великих населених пунктів Тернопільської області коливається в межах 1-33%, при чому, більшість районних центрів має частку лісовкритих земель менше 10% (табл.1)

Таблиця 1

Співвідношення частки лісовкритих земель та земель із природною рослинністю населених пунктів Тернопільської області

№	Населений пункт	Лісистість,%	Частка природної рослинності,%
1	м. Копичинці	33	43,5
2	м. Бережани	32	41
3	м. Монастирська	30	46,5
4	смт. Гусятин	30	38
5	м. Почаїв	28	37
6	м. Бучач	20	27
7	м. Кременець	17,5	41,6
8	м. Терембівля	16	23,5
9	м. Борщів	15,1	22
10	м. Заліщики	7	19
11	м. Чортків	5	14
12	смт. Козова	3,3	14
13	м. Підгайці	3	18
14	м. Хоростків	2,8	11
15	смт. Ланівці	2	25
16	м. Збараж	2	18,5
17	смт. Підволочиськ	1,1	34
18	смт. Шумська	1	21,5
19	м. Зборів	0,9	18
20	м. Скалат	0,7	13

Враховуючи те, що Тернопільська область знаходиться у зоні широколистяних лісів, відповідно нормативний показник

лісистості окремих адміністративних одиниць, та області загалом, повинен становити 23-40% [2]. А оптимальна частка природних угідь – 50-60% [6].

Проведений аналіз лісистості великих населених пунктів Тернопільської області показав такі особливості:

- в межах області є п'ять адміністративних одиниць (м. Копичинці, м. Бережани, м. Монастирська, м. Почаїв та смт. Гусятин) із найбільш оптимальною часткою лісовкритих земель (23,1-40%).

- учотирьох містах (Бучач, Кременець, Тербовля, Борщів) частка лісовкритих земель є відносно оптимальна (15,1-23%);

- дев'ять населених пунктів (м. Заліщики, м. Чортків, смт. Козова, м. Підгайці, м. Хоростків, смт. Ланівці, м. Збараж, смт. Підволочиськ, смт. Шумська) характеризуються несприятливою часткою лісовкритих земель (1-15%);

- дві адміністративні одиниці (м. Зборів і м. Скалат) мають вкрай несприятливу лісистість (частка лісовкритих земель є меншою 1%).

В контексті землекористування, найбільш гостро стоїть питання розбалансованої структури земельних угідь. Проведений аналіз структури земельних угідь міст і містечок Тернопільської області показав значну її диференціацію і відмінність від науково обґрунтованих норм. На основі аналізу структури землекористування, де враховувалось співвідношення між сукупністю природних і господарських угідь, проведена типологія великих населених пунктів Тернопільщини (табл. 1). За її результатами виділено п'ять типологічних груп адміністративних одиниць.

1. В межах Тернопільської області немає жодного великого населеного пункту, який можна було б зарахувати до першої типологічної групи із найсприятливішою структурою землекористування, у якій частка природних угідь є вищою 60%.

2. Також немає жодної адміністративної одиниці зі сприятливою структурою земельних угідь (часткою природних угідь в межах 50,1% - 60,0%).

3. Третя типологічна група представлена чотирма містами (Монастирська, Копичинці, Кременець, Бережани) з відносно

сприятливою структурою земельних угідь, часткою природних угідь 40,1–50,0%.

4. До четвертої групи належать смт. Гусятин, м. Почаїв та смт. Підволочиськ з несприятливою структурою земельних угідь (частка природних угідь складає 30,1–40,0%).

5. П'яту групу формують м. Бучач, смт. Ланівці, м. Терехів, м. Борщів, смт. Шумська, м. Заліщики, м. Збараж, м. Зборів, м. Підгайці, м. Чортків, смт. Козова, м. Скалат, м. Хоростків з вкрай несприятливою структурою земельних угідь (частка природних угідь є меншою за 30%).

Збалансування структури земельних угідь населених пунктів Тернопільської області потрібно проводити шляхом збільшення площ лісовкрити земель, пасовищ, сіножатей та інших природних угідь. Зменшувати розораність за рахунок високоерудованих та малопродуктивних земель [12]. Реалізація такого підходу можлива за умови зміни цільового призначення окремих земельних угідь та організації їх ландшафтно-адаптованого використання [7].

Оптимізаційні заходи щодо зелених зон міст і містечок Тернопільської області повинні включати:

- узаконення (розробка та прийняття органами місцевого самоврядування) проектів комплексної зеленої зони населених пунктів;

- введення мораторію на вирубку лісопаркових зелених насаджень та заборона ведення будівельних робіт із порушенням ДБН [3];

- закладка нових паркових зон у великих населених пунктах Тернопільщини;

- розширення площ зелених насаджень прибудинкових територій, особливо новобудов;

- озеленення подвір'їв дошкільних та шкільних навчальних закладів;

- висаджування лісів на малопродуктивних та високоерудованих землях, вздовж доріг, річок, меліоративних каналів, навколо діючих сміттєзвалищ, ставків, озер, на пустирях та неугіддях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безлюбченко О.С. Планування і благоустрій міст: [Навч. посібник] / О. С. Безлюбченко, О. В. Завальний, Т. О. Черносова. – Харків: ХНАМГ, 2011. – 191 с.
2. Гродзинський М. Основи ландшафтної екології: підручник / М. Гродзинський – К.: Либідь, 1993. – 224 с.
3. ДБН 360-92** «Планування забудови міських і сільських поселень» // Держбуд України – 19 березня 2002 року. №1/52 – 179 – 108 с.
4. Дмитрук О. Урбаністична географія з основами урбоекології: Ландшафтний аспект. / О.Дмитрук. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2000. – 140 с.
5. Кучерявий В. Зелена зона міста / В. Кучерявий – К.: Наукова думка, 1981. – 247 с.
6. Одум Ю. Экология / Ю. Одум – в 2-х томах. – М.: Мир, 1986. Т.1-328 с.; Т.2-376 с.
7. Організація сільськогосподарського використання земель на ландшафтно-екологічні основи / за заг. ред. Проф. П.Г. Казьміра. – Львів: СПОЛОМ, 2009.-254 с.
8. Позняк І. Фітомеліораційна роль комплексної зеленої зони урбоекосистеми м. Тернополя / Ірина Позняк // Наук. записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія. – Тернопіль : СМП «Тайп». – 2015. – № 2 (випуск39). –С. 193-199.
9. Про затвердження Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України - Наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 10 квітня 2006 року №105 /[Режим доступу]. – <http://contrasts.com.ua/content/view/411>.
10. Проект комплексної зеленої зони міста Чорткова Тернопільської області / П.П. Онуфрик [та ін.] / Національний лісотехнічний університет України, 2011. – 65 с.
11. Середін В. Ліс – база відпочинку / В. Середін, В. Паран.– Ужгород: Карпати, 1988. – 109 с.
12. Царик Л.П. Географічні засади формування і розвитку природоохоронних систем Поділля: концептуальні підходи, практична реалізація / Л.П. Царик – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – 320 с.